

3. Верещагіна-Білявська О. Є., Холодкова Л. П. Українська музика ХХ ст.: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2010. 279 с.
4. Гнатишин О. Є. Джерелознавчий аспект дослідження творчої лабораторії Анатолія Кос--Анатольського (на матеріалах архіву композитора) : автореф. дис... канд.. мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 -Музичне мистецтво. К.: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2000. 17 с.
5. Гуйванюк Н. В. Мова пісні - душа співця. Чернівці: Спілка, 2003. 312 с.
6. Малишев Ю.В. Солоспіви: нариси та нотатки про українську вокальну лірику. К.: Музична Україна, 1968. 219 с.
7. Павлишин С. С. Солоспіви В.Барвінського: В.Барвінський. Романси для голосу в супроводі фортепіано / Упорядник С.Павлишин. Вступна стаття. К.: Музична Україна, 1993. 101 с.
8. Сидоренко Л. В. Тенденції розвитку камерних вокально-інструментальних жанрів у творчості композиторів України та Польщі останньої третини ХХ - початку ХХІ століть (на матеріалі Львівської та Катовицької шкіл) : автореф. дис... канд.. мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 Музичне мистецтво. Л.:Львівська національна музична академія ім. М.В. Лисенка, 2009. 19 с. ;
9. Старюченко Н. А. Феномен діалогу в камерно-вокальних творах на перекладені тексти (на прикладі камерно-вокальної творчості українських і російських композиторів ХХ століття): автореф. дис... канд.. мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 Музичне мистецтво. О.: Одеська державна музична академія ім. А. В. Нежданової, 2009. 20 с.
10. Філатова О.А. Жанровий генезис виконавського діалогу в музиці (на матеріалі камерно-вокальної творчості: дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Музичне мистецтво. Одеська державна музична академія імені А. В. Нежданової. - Одеса, 2005. 156 с.
11. Фільц, Б. М. Український радянський романс. К.: Наукова думка, 1970. 124 с.
12. Шреєр О. Я. Українська пісня-романс в її джерелах і розвитку (ХУІІ - ХУІІІ ст.) - К.: Муз. Україна, 1947. 125 с.
13. Якуб'як Я. В. Солоспіви Людкевича : Укр. музикознавство . Вип. 7. К.: Муз.Укр., 1972. С.39-57 с.
14. Ященко Л. І. Українські народні романси. К.: Мистецтво, 1961. 412 с. .

А. Москалюк,
асистент кафедри мистецьких дисциплін

дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
О. Андрійців,
провідний концертмейстер
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

КОМПЕТЕНТІСНИЙ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХОДИ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми. Передова частина вчителів мистецьких дисциплін, ентузіастів своєї справи, розуміє сутність національної художньої культури як колективної душі народу, мистецтва як рушійної сили, що підіймає особистість до висот людяності, моральності, духовності. Їх педагогічна діяльність є прикладом самовідданої праці. Але зусилля ентузіастів залишаються поодинокими прикладами і не виходять на рівень загальноприйнятого явища в силу невирішеності ряду проблем [4, с. 209].

На думку експертів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), метою застосування компетентісного підходу є забезпечення: продуктивності та конкурентноздатності на ринку праці; скорочення безробіття завдяки розвитку гнучкої (адаптивної) та кваліфікованої робочої сили; розвиток середовища для інноваційних перетворень в умовах глобальної конкуренції [7].

Український науковець В. Орлов зазначає, що проблема створення і впровадження прогресивних концепцій художньої педагогіки полягає головним чином у визначенні теоретико-методологічних засад, і в першу чергу у розумінні ролі та значення мистецтва у житті суспільства, процесу і механізмів формування естетичної свідомості. По-друге у розумінні мети і напрямів, змісту, форм і методів художньо-естетичного виховання засобами мистецтва і, по-третє у розумінні необхідності вироблення вимог суспільства до професійної підготовки вчителів образотворчого мистецтва, музики, літератури тощо. Тобто вчителів усього спектру мистецьких дисциплін, націленого на формування естетичної свідомості учнів, вчителів, спроможних не лише на репродуктивне відтворення елементарних знань, вмінь і навичок, а також на формування у свідомості учнів розуміння мистецтва як історичної духовної спадщини, що потребує розуміння і

поваги, збереження і примноження у всій своїй неповторності та багатогранності проблем [4, с. 209].

О. Ростовський вважає, успіх музичного навчання і виховання залежить від урахування вчителем вікових особливостей дітей, їх готовності до навчальної діяльності. Готовність до навчання в школі – це передусім допитливість і вміння керувати своєю поведінкою, підпорядковувати її вимогам організації пізнавального процесу, колективної навчальної діяльності. Переважна більшість дітей, прийшовши до школи, володіє такою готовністю. Їм властиве бажання і прагнення вчитися, вони охоче приймають нові правила поведінки і діяльності, виконують вимоги вчителя. У них яскраво виявляється наслідуваність – важливе джерело успіхів на початковому етапі навчання. Відома гострота і свіжість сприймання молодшого школяра, допитливість, яскравість уяви [5, с. 23].

Аналіз досліджень і публікацій. В історії художньої педагогіки проблеми естетичного виховання намагалися вирішувати різними шляхами. Ідеї цілісного пізнання мистецтва простежуються в дослідженнях методологічних проблем сучасного мистецтвознавства (Ю. Афанасьєв, В. Біблер, А. Зись, В. Михальов, Л. Столович); психології художнього сприйняття (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтьєв, П. Якобсон); теорії формування художньої культури вчителя (Е. Абдуллін, Л. Рапацька, О. Рудницька, Г. Падалка, О. Щолокова) [3, с. 186].

Науковець В. Орлов досліджуючи проблеми естетичного виховання наводить приклади вирішення даних проблем: у музиці через формування вмінь на слух читати і записувати ноти на основі слухо-співацького методу і початкового хорового музикування це декларувалося як впровадження системи З. Кодаї, спрямованої на засвоєння національного інтонаційного строю; через дитячу елементарну музичну творчість, яка розумілася, як створення свого, нового, – в системі К. Орфа; через безпосередній контакт дитини із світом великого мистецтва у всій різноманітності його видів, жанрів і форм – у системі музичного навчання Д. Кабалевського, в образотворчому мистецтві ці ідеї були творчо розвинуті Б. Неменським [4, с. 210]. Відсутність достатньої кількості наукових досліджень з даної проблеми зумовила **мету цієї публікації** – дослідити градацію художньо-педагогічної культури майбутнього вчителя, важливість його компетентності у художньо-естетичному вихованні молодших школярів та визначити основні тенденції музичного розвитку першокласників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчаючи різноманітні наукові погляди фахівців, не можемо проминути увагою твердження О.

Ростовського, що кожен учитель задумується над тим, який шлях обрати, як досягти ефективного впливу музичного мистецтва на учнів, якими програмами і посібниками користуватися. Він має право обирати таку програму, яка найкраще сприяє розкриттю його творчих задумів і можливостей; може створювати власну програму, керуватися ідеями, які найбільше збігаються з його поглядами на роль мистецтва у вихованні школярів, на сутність учительської праці. Однак творча свобода вчителя має ґрунтуватися на правильних уявленнях про природу музики, її соціальні функції та можливості естетичного впливу на дітей, на глибокому знанні досягнень сучасної науки і передової педагогічної практики, на відповідальному ставленні до дорученої справи [5, с. 24].

Б. Неменський зазначає, що зміст викладання предметів художньо-естетичного циклу слід вважати не списком творів певної програми, мистецтвознавчих понять, а ті особливі думки, переживання, які дитина відкриває в собі й в авторах художніх творів [8]. Підтвердження цієї думки знаходимо в працях О. Ростовського, який вважав, що організована музична діяльність є ефективнішою, оскільки вчитель орієнтуючись на мету музичного виховання та виходячи зі змісту музичної освіти, добирає такі форми і методи роботи, які сприяють розвиткові музичної культури дітей, їхньої духовності. Як зробити урок музики уроком мистецтва? Які методи і прийоми сприятимуть проникненню музики у серця учнів, спонукатимуть їх до роздумів над сутністю людського буття? Ці питання, насамперед, мають бути покладені в основу музичної освіти школярів, яка є не тільки галуззю музичної педагогіки, що досліджує проблеми музичного навчання, виховання та розвитку учнів, але й навчальною дисципліною, яка озброює майбутніх учителів знаннями про методіку музично-освітньої роботи з дітьми і слугує надійною основою для ефективної музично-педагогічної діяльності [6, с. 9-11].

Спостереження за поведінкою дітей свідчать, що першокласники в цілому легко входять у роль школяра, успішно переключаються на навчальну діяльність. Дітям молодшого шкільного віку властива легка збудливість, вразливість психіки, нестійкість мимовільної уваги, несформованість, тендітність всього організму, швидка втомлюваність від постійного сидіння, одноманітної діяльності. Тому виникає необхідність урізноманітнення діяльності дитини, її постійної активізації шляхом постановки нових завдань, залучення до іншої діяльності, чергування форм індивідуальної й колективної роботи тощо.

У молодшому шкільному віці багатшим стає емоційне життя дітей, накопичується певний життєвий і художній досвід. Як і дошкільники, молодші школярі дуже люблять мультфільми, охоче слухають казки, пригодницькі оповідання, вигадують неймовірні історії, фантазують. Дитяча уява створює надзвичайні сюжети для того, щоб зробити цікавішим життя, пояснити на свій розсуд те, що вони поки що не можуть осягнути й усвідомити. Безпосередній процес засвоєння нового матеріалу, в який вони так легко й охоче включаються на уроці, триває успішно лише 3-5 хвилин, після чого настає втомленість, слабне увага. Водночас діти у цьому віці здатні тривалий час брати участь у ігровій діяльності, особливо ролевій, що має мету, завдання, певні правила. Від такої гри легко перейти до гри дидактичної, яка на уроках у першому класі має посісти чільне місце [6, с. 9-11].

Відомий грузинський педагог Ш. Амонашвілі, наголошував, що ми не маємо забувати про неможливість дітей розлучитися зі своєю потребою гратися, оскільки зробимо нашу методику не добрим путівником їх у світі пізнання, а бездушною мачухою... На думку педагога почуття вільного вибору складає психологічну основу гри. Однак це не означає, що, користуючись правом вибирати, дитина віддає перевагу тільки таким формам, активності, які не будуть пов'язані з труднощами. Вибираючи гру, дитина тим самим приймає і пов'язані з нею труднощі, стає цілеспрямованою, вольовою, зосередженою у їх подоланні, що робить гру емоційно забарвленою і вмотивованою. Що поганого, коли процес навчання дитина буде переживати так само, як вона переживає гру? Тоді ми будемо говорити не про ігрове навчання, а про навчання, що ґрунтується на позиціях самих дітей, на переживанні дітьми у цьому процесі почуття вільного вибору. Адже радіє дитина грі! Вона має радіти і навчанню! Таку радість мають приносити їй – педагоги, вихователі, вчителі [1, с. 202-203].

Звісно означені можливості першокласників мають значні індивідуальні відмінності, пов'язані з індивідуальними особливостями – це і стан здоров'я, умови життя та діяльності, культурним рівнем сім'ї тощо. Тому й готовність майбутнього школяра до навчання може бути різною. Навчання першокласників має бути цікавим і радісним. Діти приходять до школи з різною музичною підготовкою і різними музичними задатками, але всі вони мають деякий досвід слухання інструментальної музики, співу пісень, бачення і виконання танців, крокування під музику тощо. Вони переглядають одні й ті ж телепередачі для дітей, кінофільми і мультфільми, стикаються з різноманітними подібними

життєвими ситуаціями та читають однакові казки. Тому й не дивно, що запас художніх і життєвих вражень дітей хоча й відрізняється кількісно, але в якісному плані він приблизно однаковий у всіх. Так складається життєвий досвід дитини, близький життєвому досвіду інших дітей. Це дозволило Д. Кабалевському зробити висновок про те, що в умовах загальноосвітньої школи в музично-виховній роботі слід виходити не із здібностей дітей і їх підготовки, а з їхнього життєвого досвіду [2, с. 7].

Спостерігаються значні відмінності в музичному розвитку дітей залежно від їх індивідуальних особливостей. Одні з них "музичні" за всіма показниками, інші відрізняються своєрідним поєднанням окремих музичних здібностей. Так, здатність сприймати і переживати музику може поєднуватися з посередніми голосовими даними, добрий розвиток музичного слуху не завжди супроводжується схильністю до творчості. Одні діти можуть слухати музику не відволікаючись, інші навіть не уявляють, щоб спеціально слухати музику; деякі діти можуть чисто і виразно виконувати знайомі пісні, мають елементарні уявлення про музику, інші байдужі до неї, оскільки жили у несприятливих для цього умовах. Зрозуміло, що внаслідок цього можливості музичного розвитку дітей на уроках музики різні. Пропонуємо розглянути загальні риси музичного розвитку школярів, які на думку О. Ростовського притаманні першокласникам:

1. Діти мають певний досвід спілкування з музикою, різноманітнішою стає музична діяльність. Виконання пісень і танців, утілення музично-ігрових образів у русі набуває виразності, що свідчить про змогу учнів передати своє ставлення до музики. У них з'являються улюблені пісні, танці, ігри, вони здатні навіть мотивувати свої музичні вподобання, оцінювати твори, виявляти художні інтереси. У дітей помітними стають вияви музичних здібностей, особливо в царині мелодійного слуху. Учні можуть впізнати знайому пісню, визначити не тільки характер музики, але й її настрій. У них поступово налагоджується вокально-слухова координація, диференціюються слухові відчуття – більшість дітей здатна відрізнити високі й низькі звуки в інтервалах квінти, кварта, терції.

2. У сфері сприймання музики можливості дітей досить широкі: їм доступні такі основні жанри, як пісня, танець і марш, близька музика зображального характеру. Через незначний обсяг довільної уваги першокласників, твори повинні бути невеликими за обсягом, з яскравим музичним образом.

3. У сфері співу можливості дітей залежать від попередньої музичної підготовки: їх співацький діапазон може складатися від кількох звуків до октави і більше. Водночас у всіх дітей голосовий апарат ще не сформувався, дуже тендітний, змикання складок крайове. Це вимагає обережного й послідовного розвитку діапазону голосу, обмеження сили звучання.

4. У сфері творчості можливості першокласників такі: вони легко та із задоволенням виконують різні творчі завдання, можуть імпровізувати на заданий образ, створювати ритмічні й мелодичні імпровізації на дитячих музичних інструментах, інсценізувати знайому пісню або інструментальну п'єсу зображального характеру [5, с. 25].

Висновки. Ознайомившись з поглядами багатьох учених ми дійшли висновку, що основною метою підготовки майбутнього вчителя початкових класів можна вважати формування активної, творчої особистості, що глибоко обізнана щодо свого предмету, володіє різноманітними методичними засобами, має ґрунтовні психолого-педагогічні та спеціальні знання, є ерудованою, культурною, творчою людиною. Адже від якості музичних занять у 1-му класі значною мірою залежить музичний розвиток молодших школярів у наступних класах. Слід враховувати, що молодший шкільний вік багатий на приховані можливості розвитку, які важливо своєчасно помітити і підтримати. Вдумливе ставлення до вікових особливостей, фізичного і психічного розвитку дітей дасть учителеві можливість цілеспрямовано, без шкоди для вихованців здійснювати їхнє музичне навчання і виховання [5, с. 26].

Література

1. Амонашвили Ш. Здравствуйте, дети! – М.: Просвещение, 1983. – 300 с.
2. Кабалевський Д.Б. Воспитание ума и сердца: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.
3. Москалюк А.М. Вплив предметів художньо-естетичного циклу на емоційно-естетичний розвиток молодших школярів // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка Випуск 66, 2012 р.– 240 с.
4. Орлов В. Сучасні тенденції художньо-естетичного виховання / Неперервна професійна освіта: теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2002. – Випуск 3(7). 256 с.
5. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початковій школі: Навч.-метод. посібник. – 2-е вид., доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 216 с.
6. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч. –метод. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
7. Стратегії реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики / [за заг. ред. В. Кременя].– Київ: К. І. С., 2003.– 296 с.

8. Starovoi, L.V. (2010). Pedagogichni umovy tvorchoho rozvytku molodshykh shkolyariv u protsesi trudovoho navchannya [Pedagogical conditions of creative development of younger students in the course of labor training]. Naukovi zapysky – Scientific notes, 261-266

Н. Олійник,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Л. Старовойт

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Постановка проблеми. Малювання - одне з улюблених занять дітей, дає великий простір для прояву їхньої творчої активності. Про значення малювання для розумового розвитку писав М. Калінін: «Людина, яка навчилася і звикла малювати, особливо підійде до кожного нового предмета. Він прикине з різних сторін, намалює такий предмет, і в нього буде вже образ у голові. А це значить, що він глибше проникне в саму суть предмета».

Аналіз попередніх досліджень. Багато науковці та практиків приділяло увагу розвитку творчості дітей зокрема Б. Теплов, З. Гільбух, В. Моляко та інші. Питанню розвитку творчості в дітей молодшого шкільного віку приділяли увагу в своїх працях Л. Старовойт, І. Барановська, О. Демченко, С. Рубінштейн та інші. В. Сухомлинський підкреслював, що витoki здібностей і обдарування дітей знаходяться на кінчиках пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки-струмочки, що живлять джерело творчої думки. [1; с. 114]

Мета статті. Розкрити вплив образотворчого мистецтва на всебічний розвиток молодшого школяра та запропонувати цікаві види занять в роботі з дітьми.

Виклад основного матеріалу. Образотворчий вид діяльності має важливе значення для всебічного розвитку особистості молодшого школяра. У процесі створення зображення в дитини формуються спостережливність, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Також це надає можливість дитині доступними засобами мистецтва висловити свій емоційний стан, також її ставлення до навколишнього світу, допомагає розвивати вміння самостійно створювати прекрасне, і звісно бачити його у творах мистецтва та в повсякденному житті.